

INFORMACINĖ APŽVALGA APIE DIDELĖS RIZIKOS TREČIASIAS VALSTYBES IR TAIKYTINUS REIKALAVIMUS

1. Informacijos rengimo tikslas ir paskirtis

Pagrindinis informacijos apie didelės rizikos trečiąsias valstybes (angl. „high-risk third countries“) rengimo tikslas yra užtikrinti veiksmingą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją, identifikuojant valstybes, kuriose nustatyti reikšmingi trūkumai pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemoje.

Šios informacijos paskirtis:

- **informuoti** finansų įstaigas ir kitus įpareigotuosius subjektus, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme (toliau – PPTFPĮ), bei priežiūros ir teisėsaugos institucijas apie galiojančius tarptautinius sąrašus;
- **užtikrinti atitiktį** tarptautiniams ir Lietuvos teisės aktams;
- **užtikrinti tinkamą rizikos vertinimą ir valdymą** identifikuojant didelės rizikos trečiąsias valstybes, taikant sustiprintas kliento tapatybės nustatymo priemones bei ugdant praktinį supratimą apie šių priemonių taikymo būtinumą dirbant su rizikingų jurisdikcijų klientais ar sandoriais;
- **prisidėti** prie pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos Lietuvoje mažinimo bei nacionalinės prevencinės sistemos veiksmingumo ir atsparumo stiprinimo.

2. Europos Komisijos nustatytos didelės rizikos trečiosios valstybės

2.1. Didelės rizikos trečiosios valstybės – tai valstybės, kurios yra pripažintos jų nacionalinėse kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu sistemose turinčios strateginių trūkumų, keliančių reikšmingą grėsmę Europos Sąjungos (toliau – ES) finansų sistemos vientisumui.

2.2. Didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašas grindžiamas:

- 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB¹.
- Remdamasi Direktyvos (ES) 2015/849 suteiktais įgaliojimais, Europos Komisija priima deleguotuosius aktus (t. y. Deleguotąjį Reglamentą (ES) 2016/1675² ar vėlesnius deleguotuosius

¹ Direktyva - 2015/849 - EN - EUR-Lex

² Deleguotasis reglamentas - 2016/1675 - EN - EUR-Lex

reglamentus, kurie papildo ar iš dalies keičia Reglamentą (ES) 2016/1675), įtraukdama konkrečias valstybes į didelės rizikos sąrašą.

ES, sudarydama didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašą, remiasi aiškiai apibrėžtais kriterijais, nustatytais ES teisės aktuose ir tarptautiniuose standartuose, ypač Finansinių veiksmų darbo grupės (FATF) gairėse.

2.3. Vertinimo kriterijai, kuriais remdamasi ES sudaro aukštos rizikos trečiųjų valstybių sąrašą:

ES didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašas sudaromas vadovaujantis EK patvirtinta metodologija ir joje apibrėžtais vertinimo kriterijais³.

2.4. ES didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašas skelbiamas oficialiai ir yra prieinamas paspaudus šią nuorodą: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-international-level_en

2.5. ES didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašo atnaujinimas.

Europos Komisija reguliariai peržiūri ir atnaujiną ES didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašą, atsižvelgdama į FATF plenarinių posėdžių kalendorių. Kiekvienas sąrašo atnaujinimas apima tiek valstybių įtraukimą ar išbraukimą pagal FATF sąrašus, tiek pagal savarankišką ES vertinimą. Taikant skubos procedūrą, deleguotasis aktas gali būti priimtas per trumpesnius terminus, todėl siekiant užtikrintai žinoti apie didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašo pasikeitimus, būtina reguliariai stebėti informaciją apie priimamus Europos Komisijos deleguotus reglamentus.

3. Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu (FATF) nustatytos didelės rizikos trečiosios valstybės

FATF nuolat nustato ir peržiūri jurisdikcijas, kuriose yra strateginių kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu trūkumų, keliančių riziką tarptautinei finansų sistemai, ir atidžiai stebi jų pažangą. FATF peržiūri jurisdikcijas pagal grėsmes, pažeidžiamumą ar konkrečią riziką, kylančią jurisdikcijoje⁴.

---

³ https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-international-level/eu-methodology-identification-high-risk-third-countries_en?utm_source=chatgpt.com

⁴ <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html>.

Atsižvelgdama į rizikų mastą ir pobūdį, FATF sudaro ir skelbia bei tris kartus per metus atnaujina du sąrašus: „*Jurisdictions under Increased Monitoring*“ („pilkasis“ sąrašas) ir „*High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action*“ („juodasis“ sąrašas).

3.1. FATF „pilkasis“ sąrašas

1. Valstybės yra atidžiau stebimos.
2. Tai valstybės, turinčios strateginių kovos su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir masinio naikinimo ginklų platinimu finansavimu trūkumų, bet bendradarbiaujančios su FATF.
3. Valstybių, kurios įsipareigojusios įgyvendinti veiksmų planus per nustatytą laikotarpį, sąrašas.

3.2. FATF „juodasis“ sąrašas

„Juodasis sąrašas“ – tai valstybių, turinčių rimtų strateginių trūkumų kovos su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir masinio naikinimo ginklų platinimo finansavimu sistemose, sąrašas. Šios valstybės laikomos nepakankamai bendradarbiaujančiomis su FATF.

3.3. FATF sąrašai skelbiami oficialiai ir prieinami paspaudus šią nuorodą: <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html>.

4. Reikalavimai finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams

Europos Komisijos ir FATF sudaromi didelės rizikos trečiųjų valstybių sąrašai yra itin svarbūs kovojant su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu. Į šiuos sąrašus būtina atsižvelgti taikant sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, kuris laikomas viena iš esminių priemonių efektyviam rizikos valdymui. Vienas iš pagrindinių teisinių pagrindų, įtvirtinančių reikalavimą atsižvelgti į minėtus sąrašus, yra PPTFPĮ 14 straipsnis. Būtent jame įvardytos nuostatos, kada finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo taikyti sustiprintas kliento tapatybės nustatymo priemones, įskaitant atvejus, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su fiziniais ar juridiniais asmenimis iš didelės rizikos trečiųjų valstybių, kurios yra įtrauktos į EK arba FATF sudaromus sąrašus.

Atsižvelgiant į šių sąrašų svarbą ir jų reikšmę rizikos valdymo procesui, toliau aptariamos PPTFPĮ 14 straipsnio nuostatos, kurios nacionaliniu teisiniu reguliavimu perkelia ir įgyvendina tarptautinius reikalavimus, nustatydamos aiškias pareigas finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams.

4.1. PPTFPĮ 14 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose nustatyta, kad finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo taikyti sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, taikant papildomas kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo priemones:

- kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis. Įvertinus riziką, sustiprinto kliento tapatybės nustatymo priemonės neprivalo būti taikomos Europos Sąjungoje įsisteigusių finansų įstaigų ar kitų įpareigotųjų subjektų filialams ar patronuojamosioms įmonėms, kuriuose jie turi daugumą akcijų ir kurie yra Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse, jeigu tie filialai ar patronuojamosios įmonės laikosi visos grupės nustatytų reikalavimų, lygiaverčių šio įstatymo reikalavimams;

- kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su pagal Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu skelbiamus valstybių, turinčių rimtų trūkumų dėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos ir šių nusikaltimų užkardymo, sąrašus nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis.

4.2. PPTFPĮ 14 straipsnio 4¹ dalis.

Taikydami sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis, finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo:

- 1) gauti papildomos informacijos apie klientą ir naudos gavėją;
- 2) gauti papildomos informacijos apie numatomą verslo santykių pobūdį;
- 3) gauti informacijos apie kliento ir naudos gavėjo lėšų ir turto šaltinį;
- 4) gauti informacijos apie numatomų arba įvykdytų sandorių priežastis;
- 5) gauti vyresniojo vadovo pritarimą užmegzti dalykinius santykius su šiais klientais ar pritarimą tęsti dalykinius santykius su šiais klientais;

- 6) vykdyti sustiprintą nuolatinę dalykinių santykių su šiais klientais stebėseną, padidindami taikomų kontrolės priemonių skaičių ir terminus ir atrinkdami sandorių, kuriems reikės tolesnio ištyrimo, tipus;

- 7) užtikrinti, kad tada, kai klientui atidaroma sąskaita, pirmasis kliento mokėjimas būtų atliekamas iš kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaigoje turimos to kliento sąskaitos, kai kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaiga yra registruota Europos Sąjungos valstybėje narėje arba trečiojoje valstybėje, nustačiusioje šio įstatymo reikalavimams lygiaverčius reikalavimus, ir kompetentingos institucijos prižiūri, kaip ji šių reikalavimų laikosi.

4.3. PPTFPĮ 14 straipsnio 4² dalis.

Vadovaudamasis Nacionalinio pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo rezultatais, kai nustatytas aukštas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos, susijusios su konkrečioje Europos Komisijos nustatytoje didelės rizikos trečiojoje valstybėje gyvenančiais fiziniiais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis, lygis Lietuvos Respublikoje, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos direktorius gali nustatyti reikalavimą finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams kartu su šio straipsnio 4¹ dalyje nustatytais pareigomis, kol Lietuvos Respublikoje šis rizikos lygis vertinamas kaip aukštas, taikyti šias vieną ar kelias papildomas priemones Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančių fizinių asmenų ar ten įsteigtų juridinių asmenų keliamai rizikai mažinti:

- 1) taikyti papildomas sustiprintos dalykinių santykių stebėsenos priemones, mažinančias pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką;
- 2) sugriežtinti pranešimų apie įtartinas pinigines operacijas ir sandorius teikimą;
- 3) riboti dalykinius santykius arba sandorius su Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniiais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis.

4.4. PPTFPĮ 14 straipsnio 5 dalis.

Taikydami sustiprintą kliento tapatybės nustatymą tais atvejais, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su pagal Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu skelbiamuose valstybių, turinčių rimtų trūkumų dėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos ir šių nusikaltimų užkardymo, sąrašus nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniiais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis, bei tais atvejais, kai pagal finansų įstaigų ar kitų įpareigotųjų subjektų nustatytas rizikos vertinimo ir valdymo procedūras nustatoma didesnė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika, finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai, vadovaudamiesi šioje dalyje nurodytomis procedūromis, savo nuožiūra imasi vienos ar kelių papildomų kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo priemonių kylančiai rizikai mažinti ir privalo:

- 1) gauti vyresniojo vadovo pritarimą dalykiniams santykiams su šiais klientais užmegzti ar tęsti dalykinius santykius su šiais klientais;
- 2) imtis atitinkamų priemonių turto ir lėšų, susijusių su dalykiniais santykiais arba sandoriu, šaltiniui nustatyti;
- 3) vykdyti sustiprintą nuolatinę dalykinių santykių su šiais klientais stebėseną.

5. Praktiniai pavyzdžiai

Pavyzdys teikiamas, jei klientas yra fizinis asmuo ar juridinis asmuo

Situacija: Į finansų įstaigą ar kitą įpareigotąjį subjektą kreipiasi klientas iš didelės rizikos trečiosios šalies (pvz., Sirijos). Prieš užmezgant dalykinius santykius su klientu iš didelės rizikos trečiosios šalies, įpareigotasis subjektas privalo:

➤ **Nustatyti kliento ir naudos gavėjo tapatybę:**

- atlikti kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo veiksmus, vadovaujantis PPTFPĮ 10–11 str. nustatytais tapatybės nustatymo būdais, užtikrinant dokumentų ar duomenų autentiškumą ir galiojimo patikrą;
- patikrinti kliento ir naudos gavėjo tapatybę, naudojantis patikimais ir nepriklausomais šaltiniais (pvz., duomenų bazėmis, viešaisiais registrais);
- atlikti kitus veiksmus tinkamam tapatybės nustatymui ir patikrinimui (įvertinti, ar klientas ar naudos gavėjas yra politiškai pažeidžiamas asmuo, nustatyti ir patikrinti atstovo tapatybę (jei aktualu), įsitikinti surinktos informacijos išsamumu, tikslumu ir kt.).

➤ **Surinkti papildomą informaciją apie klientą ir sandorius:**

- apie klientą: veiklos pobūdis, tikslai, naudos gavėjai;
- apie planuojamus sandorius: sumos, dažnumas, partneriai, šalys.

➤ **Atlikti individualų kliento rizikos vertinimą (pagal kliento, produktų ir jų teikimo kanalų, teritorijos požymius):**

- įvertinti kliento veiklos pobūdį;
- įvertinti jurisdikciją (ar klientas iš šalių, kuriose yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika);
- įvertinti siūlomus produktus / sandorius, jų struktūrą ir pobūdį.

➤ **Nustatyti lėšų ir turto šaltinį:**

- reikalauti dokumentų, įrodančių lėšų ir turto kilmę (pvz., darbo sutartys, finansinės ataskaitos, paveldėjimo dokumentai ir kt.);
- įvertinti, ar lėšos logiškai atitinka kliento profilį.

➤ **Gauti vyresniojo vadovo pritarimą:**

- prieš pradėdant dalykinius santykius ar juos tęsiant su klientu, dokumentuoti sprendimą;
- vadovas turi pasirašyti patvirtinimą, kad rizika suprasta ir priimama;
- sprendimas turi būti dokumentuotas ir pagrįstas rizikos vertinimu.

➤ **Atlikti sustiprintą stebėseną:**

- taikyti sustiprintą nuolatinę kliento veiklos ir sandorių stebėseną;
- nustatyti dažnesnį kliento pažinimo metu surinktos informacijos atnaujinimą;
- naudoti IT sprendimus įtartinų veiksmų nustatymui (angl. „red flag“).

*Taikydami sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su Europos Komisijos nustatytose didelės rizikos trečiosiose valstybėse gyvenančiais fiziniais asmenimis ar ten įsteigtais juridiniais asmenimis, finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo:

1. gauti papildomos informacijos apie klientą ir naudos gavėją;
2. gauti papildomos informacijos apie numatomą verslo santykių pobūdį;
3. gauti informacijos apie kliento ir naudos gavėjo lėšų ir turto šaltinį;
4. gauti informacijos apie numatomų arba įvykdytų sandorių priežastis;
5. gauti vyresniojo vadovo pritarimą užmegzti dalykinius santykius su šiais klientais ar pritarimą tęsti dalykinius santykius su šiais klientais;
6. vykdyti sustiprintą nuolatinę dalykinių santykių su šiais klientais stebėseną, padidindami taikomų kontrolės priemonių skaičių ir terminus ir atrinkdami sandorių, kuriems reikės tolesnio ištyrimo, tipus;
7. užtikrinti, kad tada, kai klientui atidaroma sąskaita, pirmasis kliento mokėjimas būtų atliekamas iš kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaigoje turimos to kliento sąskaitos, kai kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaiga yra registruota Europos Sąjungos valstybėje narėje arba trečiojoje valstybėje, nustačiusioje šio įstatymo reikalavimams lygiaverčius reikalavimus, ir kompetentingos institucijos prižiūri, kaip ji šių reikalavimų laikosi.